

ЗМІСТОВНИЙ КОМПОНЕНТ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПСИХОЛОГІВ ЗАПАСУ ДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ФУНКЦІЙ

У статті приділена увага військово-спеціальній підготовці майбутніх офіцерів-психологів запасу в умовах вищих навчальних закладів (ВНЗ). Виділено основні педагогічні засади організації зазначеного процесу у сучасному ВНЗ.

Автор представляє змістовний компонент військово-спеціальної підготовки офіцерів-психологів запасу як теоретично-обґрунтований напрямок професійної діяльності

Ключові слова: військово-спеціальна підготовка, майбутні офіцери-психологи запасу, педагогічна система, студенти.

Постановка проблеми. Головним завданням системи військової освіти є підготовка офіцера відповідного рівня і профілю, компетентного, відповідального, вільно володіючого своєю професією та орієнтованого в споріднених сферах діяльності, готового до ефективної служби в військах за спеціальністю, здатного до постійного професійного росту.

Вся навчально-виховна робота у системі вищої військової освіти спрямована на якісне виконання головного педагогічного завдання: виховання та навчання у встановлені строки відданих Україні висококваліфікованих офіцерів, які володіють організаційними здібностями, вмінням навчати та виховувати підлеглих та проявляють ініціативу.

Реформування системи освіти в Україні неможливе без проведення нових наукових досліджень у галузі підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу, оскільки специфіка їх діяльності диктує необхідність насичення їх підготовки технологіями, які б дозволили оволодіти мистецтвом управління особовим складом, процесом навчання та виховання та психологічної підготовки.

Військовий фахівець офіцер-психолог запасу не може бути професіоналом, якщо він не розуміє закономірностей продуктивної психолого-педагогічної діяльності, не володіє різними формами, методами, способами та засобами навчання, гнучким стилем міжособистісного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане вирішення даної проблеми.

Потребою сучасності є – зростання вимог до моральних, психологічних і професійних якостей військовослужбовців та їх елітної частини – офіцерів, до їх професійної освіти, які виконують завдання щодо навчання та виховання підлеглих. Від рівня підготовки офіцера, його моральних та ділових якостей в повній мірі залежить боєготовність і боєздатність підрозділів та військових частин [6].

Проблеми, пов'язані з практикою професійної підготовки офіцерів запасу, розглядали О. Безносюк, С. Морозов, М. Нещадим, Є. Подтергера, В. Ройлян, С. Сінкевич, І. Хорєв, В. Чабаненко та ін.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми військово-спеціальної підготовки фахівців свідчить, що вони присвячені таким питанням: методичній системі навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління – Л.В. Олійник [3], формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів прикордонників – О.В. Торічний [7],

педагогічних засад професійної підготовки офіцерів запасу ВНЗ – С.М. Морозов [2], організаційно-педагогічних умов військової підготовки студентів цивільних ВНЗ – Є.М. Подтергера [4], особливостей організації військово-педагогічного процесу на кафедрах військової підготовки цивільних ВНЗ – В.П. Чабаненко [8].

Разом із тим, зазначені аспекти професійної підготовки офіцерів запасу у ВНЗ, її особливості, пов'язані з організацією військово-спеціальної підготовки офіцерів-психологів запасу не набули належного відображення у військово-педагогічній літературі, недостатньо враховано сучасні вимоги, пов'язані з інтеграцією України в європейський освітній простір, тощо.

Метою статті є визначення змістовного компонента військово-спеціальної підготовки майбутнього офіцера-психолога запасу до виконання професійних функцій.

Виклад основного матеріалу. Необхідно розглядати особистісно-орієнтовану військово-спеціальну підготовку як одну із головних вимог, якою слід керуватися при створенні навчальних програм, розробленні нових педагогічних технологій, спрямованих на особистісний підхід, розгляду завдань та шляхів удосконалення професіоналізації та військово-спеціальної підготовленості майбутніх офіцерів-психологів запасу.

Особистісно-орієнтовна військово-спеціальна підготовка досягається шляхом: формування мети військово-спеціальної підготовки; розробки програми дій, що передбачає основні перехідні стани процесу військово-спеціальної підготовки; отримання даних по певним параметрам про стан процесу військово-спеціальної підготовки (зворотній зв'язок); переробки інформації, отриманої по каналу зворотного зв'язку, відпрацювання і внесення в освітній процес корекції.

За визначенням В.В. Ягупова змістовний компонент містить усе те, що становить поняття “зміст освіти”, під яким розуміється сукупність тих військово-професійних знань, навичок та вмінь, які входять у всебічну професійну підготовку військовослужбовця [9].

Визначимо відмінність технологічного підходу до змістовного компонента військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу до виконання професійних функцій в порівнянні з традиційним.

Для цього приведемо порівняльну характеристику визначених категорій в таблиці 1

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційного і технологічного підходів до змістовного компонента військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу до виконання професійних функцій

Традиційний підхід	Технологічний підхід
Змістовний компонент військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу до виконання професійних функцій	
Встановлюються стандарти освіти – підготовка спеціаліста відповідного профілю і рівня. Головна відмінність – уніфікація, обов'язковість для всіх, посередність.	Стандарт освіти збагачується за рахунок диференціації майбутнього офіцера-психолога запасу за рівнем підготовленості, поглиблюється і розширюється програма військово-спеціальної підготовки при цьому визначаються: необхідні і достатні навчальні елементи психолого-педагогічної підготовки (модулі, розділи), які виявляють системоутворюючі зв'язки, ефективність функціонування навчально-виховної системи в цілому для досягнення цілей підготовки майбутнього офіцера-психолога запасу; допустиме дозування навчального матеріалу на основі виміру інформаційної ємкості військово-спеціальної підготовки, яка виключає перевантаження майбутнього офіцера-психолога запасу на етапах її проведення

Військово-спеціальна підготовка майбутніх офіцерів-психологів запасу до виконання професійних функцій реалізується:

1) створенням сприятливого педагогічного середовища для пошуку власної творчої діяльності майбутнього офіцера-психолога запасу;

2) розумінням науково-педагогічних працівників, що військово-спеціальна підготовка – це проект (модель) освітнього процесу у військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів (ВНП ВНЗ) України, який визначає структуру та зміст навчально-пізнавальної діяльності самого майбутнього офіцера-психолога запасу;

3) визначення й обґрунтування мети як центральної ланки військово-спеціальної підготовки;

4) розробленням проблемних ситуацій та тренінгів направлених на військово-спеціальну підготовку майбутнього офіцера-психолога запасу;

5) визначення навчально-виховних заходів, які сприяють створенню цілеспрямованого, доцільно організованого, передбачуваного впливу на формування і розвиток особистості.

Серед моделей професійної підготовки, які застосовуються у навчальному закладі, провідною повинна бути модель такого комплексного виду діяльності майбутнього офіцера-психолога запасу, науково-педагогічного працівника по формуванню військово-спеціальної підготовленості, від якого на практиці значно підвищується її ефективність. Модель військово-спеціальної підготовки майбутнього офіцера-психолога запасу визначена на (рис. 1)

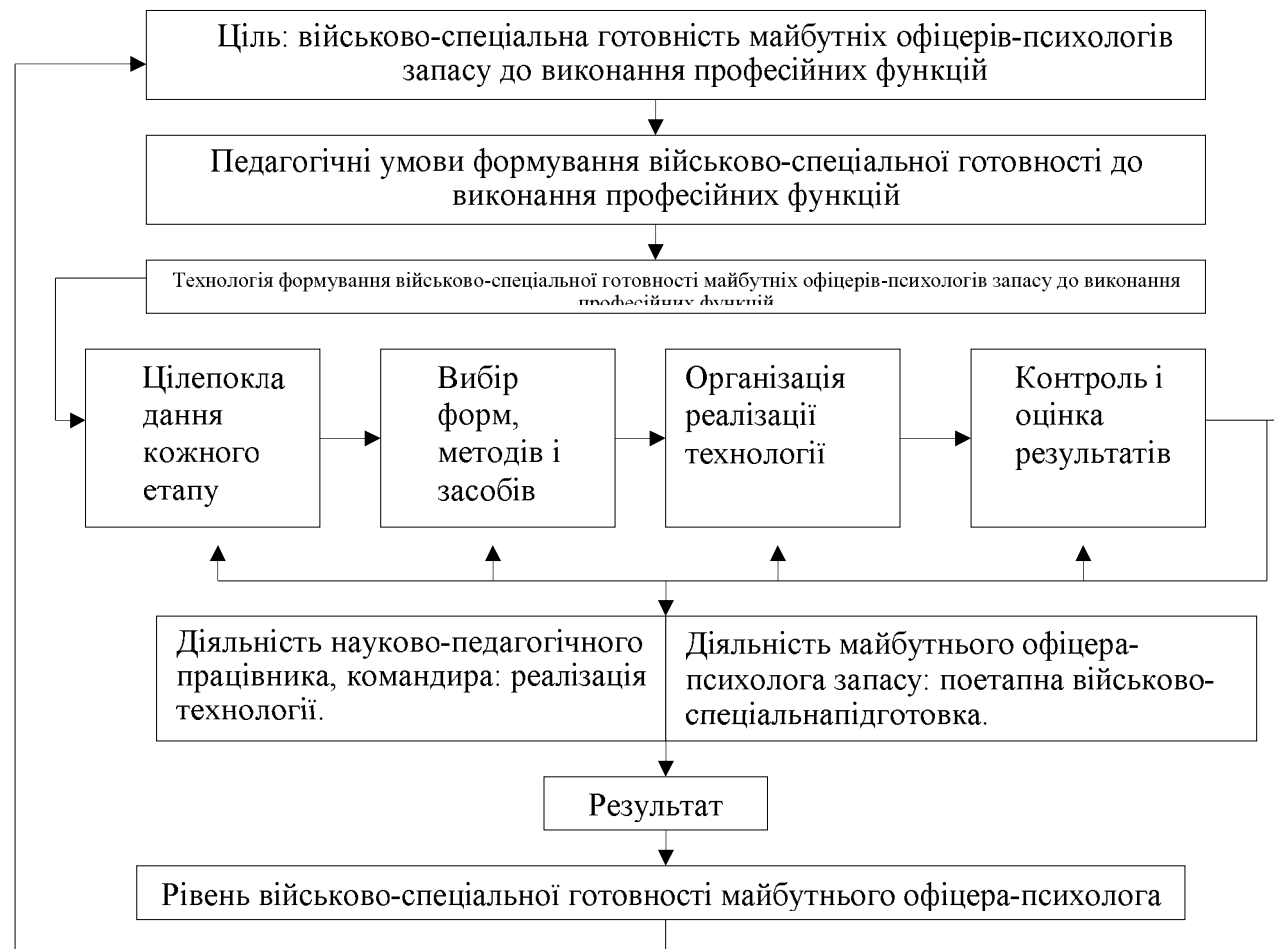

Рисунок 1. Модель військово-спеціальної підготовки майбутнього офіцера-психолога запасу.

Під військово-спеціальною готовністю до виконання професійних функцій ми розуміємо ступінь володіння майбутніх офіцерів-психологів запасу динамічною, багатофункціональною системою свідомих, послідовних розумових дій.

Нами врахована необхідність надання певної свободи майбутнім офіцерам-психологам запасу у виборі альтернативних професійно-орієнтованих завдань; постійної опори науково-педагогічного працівника на особистісний потенціал студента, стимулювання розвитку його особистісних якостей, пізнавальної активності; внесення нових елементів у характер і методику проведення теоретичних і практичних занять; створення атмосфери співробітництва; зміни характеру керівництва самостійною роботою, системи контролю й оцінювання їх діяльності.

Особливої уваги вимагає суттєве вдосконалення змістовного компоненту освітнього процесу ВНП ВНЗ України. Для цього слід передбачити те, що зміст професійної освіти майбутніх офіцерів-психологів запасу має включати все необхідне для задоволення різноманітних їх потреб і бути спрямованим на забезпечення формування і розвитку їх особистості. На увазі треба мати формування у майбутніх офіцерів-психологів запасу переконань, самоактуалізації, самовизначення, самореалізацію та самоствердження у військово-професійній діяльності.

Детермінанти структури змісту військово-спеціальної підготовки найбільш високого рівня пов'язані з формуванням уміння самостійно діяти в нестандартних та складних умовах, передбачають самовизначення, самореалізацію та самовдосконалення індивіда в освітньому процесі.

Важливо підкреслити, що модульний підхід до військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу передбачає застосування сукупності засобів, методів та прийомів, які допомагають розширити та модернізувати знання, уміння і навички в залежності від індивідуальних можливостей.

Модульний підхід – це пакет науково адаптованих навчальних програм для індивідуального навчання, що оптимізує на практиці академічні й особистісні досягнення студента з певним рівнем попередньої професійної підготовки. Вона здійснюється за окремими, функціонально автономними вузлами, відображеними в змісті, організаційних формах і методах, тобто за модулями, призначення яких – розв'язання конкретного кола професійних завдань [1].

Діагностування сформованих навичок за кожним модулем (кроком) і визначення необхідних навчальних елементів, що необхідні для виконання кожного кроку діяльності, дозволяє визначати навчальні елементи, які необхідні для формування цих навичок – здатність виконання будь-які дії автоматично.

Для підвищення ефективності технології формування військово-спеціальної готовності майбутніх офіцерів-психологів запасу до виконання професійних функцій необхідно її проводити поетапно в процесі двохрічного навчання.

Військово-спеціальну підготовку майбутніх офіцерів-психологів запасу необхідно проводити на основі вивчених предметів циклу військово-спеціальної підготовки, у процесі якого виконуються серії завдань, які

дозволяють отримати на заняттях знання та сформувати військово-спеціальну готовність майбутнього офіцера-психолога запасу до виконання професійних функцій.

Практичні заняття організуються з використанням нетрадиційних лекцій, тренінгів, проектів, case-study (вирішення проблемних ситуацій), вправ, ділових ігор.

Діагностування сформованих навичок за кожним модулем (кроком) і визначення необхідних навчальних елементів, що необхідні для виконання кожного кроку діяльності, дозволив нам визначити навчальні елементи, які необхідні для формування отриманих навичок.

Важливим етапом змістовного компоненту військово-спеціальної підготовки була адаптація її до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів-психологів запасу шляхом дидактичного моделювання в позааудиторний час.

С.О. Сисоєва компонентом змісту підготовки вчителя до педагогічної творчості за видом організації визначає аудиторний і позааудиторний [5, с. 324].

Як показують результати наукових досліджень, напрям позааудиторної роботи по військово-спеціальній підготовці майбутніх офіцерів-психологів запасу вивчений недостатньо. Визначаючи стан позааудиторної роботи у ВНП ВНЗ України необхідно брати до уваги взаємодію аудиторних і позааудиторних занять, спрямованих на військово-спеціальну підготовку майбутніх офіцерів-психологів запасу, взаємозв'язок між засвоєною навчальною інформацією та її роллю у розв'язуванні педагогічних завдань та здійсненні психолого-педагогічних дій, що вдосконалюються й реалізуються під час позааудиторних занять. Дуже важливо враховувати системність та продуманість позааудиторної роботи.

Позааудиторна робота спрямована на вирішення професійних завдань. У когнітивному плані такі завдання є вербалізованою, особливим чином “відрефлексованою”, раціоналізованою проблемою, що подана у поняттях предметної сфери з військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу.

Аналіз навчальних програм та тематичних планів показує, що численні питання, які складають комплекс знань, необхідних для підвищення військово-спеціальної готовності майбутніх офіцерів-психологів запасу до виконання професійних функцій, взагалі не вивчаються майбутніми офіцерами-психологами запасу, інші потребують більш поглибленого вивчення із залученням матеріалів наукових досліджень. Оскільки включення додаткових тем і питань завжди викликає труднощі, обумовлені наявністю типових програм, затверджених та підлягаючих обов'язковому вивченню, особлива увага приділяється спецкурсам.

Зміст позааудиторної військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу відображено в робочій програмі спецкурсу “Військово-спеціальна підготовка майбутніх офіцерів-психологів запасу”, який призначений для вироблення вмінь та закріплення навичок військово-спеціальної готовності майбутнього офіцера-психолога запасу до виконання професійних функцій.

Отже, військово-спеціальна підготовка майбутніх офіцерів-психологів

запасу – це система спеціальних знань, умінь та навичок, оволодіння якими дозволить забезпечити готовність до виконання професійних функцій.

Таким чином, впровадження ефективної військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу, у цілому, спрямована на забезпечення науково обґрунтованої організації освітнього процесу, яка містить:

чітке визначення мети військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу, рівня їх військово-спеціальної готовності до виконання професійних функцій та індивідуально-психічних особливостей;

суттєве підвищення рівня теоретичної та практичної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу шляхом введення в практику роботи з ними практичних занять з військово-спеціальної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І, Семенова А.В. та ін.; Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / За ред З.Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: , 2005.–399 с.

2. Морозов С.М. Педагогічні засади професійної підготовки офіцерів запасу вищих навчальних закладів / С.М. Морозов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – № 1 (66). – С. 127–137.

3. Олійник Л.В. Основи побудови методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління / Л.В. Олійник // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – № 4 (69). – С. 178–190.

4. Подтергера Є.М. Організаційно-педагогічні умови військової підготовки студентів цивільних вищих навчальних закладів : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Подтергера Є.М. – Одеса, 2007. – 198 с.

5. Сисоєва С.О. Технологізація освіти і професійної діяльності в умовах неперервної професійної освіти // Педагогічні технології у неперервній освіті: Монографія / С.О. Сисоєва, А.М. Алексюк, П.М. Воловик, О.І. Кульчицька, Л.Є. Сігаєва, Я.В. Цехмістер та ін.; За ред. С.О. Сисоєвої. – К.: Віпол., 2001. – С. 27–45.

6. Стасюк В.В. Психолого-педагогічна компетентність як основа професіоналізму військового фахівця оперативного-тактичного рівня підготовки / В.В. Стасюк, І.В. Толок // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – Вип. 5 (30). – С. 274–278.

7. Торічний О.В. Теоретико-методичні засади формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання (загальновійськовій й військово-спеціальні дисципліни)” / О.В. Торічний – К., 2013. – 38 с.

8. Чабаненко В.П. Особливості організації військово-педагогічного процесу на кафедрах військової підготовки цивільних вищих навчальних закладів / В. П. Чабаненко // Збірник наукових праць: Військова освіта – 2007. – Вип. 2 (20). – С. 32–39.

9. Ягупов В.В. Військова дидактика: Навч. посібник. / В.В. Ягупов – К.: “Київський університет”, 2000. – 400 с.

И.А Черкун Национальный университет
“Одесская морская академия”

СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ ВОЕННО-СПЕЦИАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ-ПСИХОЛОГОВ ЗАПАСА К ИСПОЛНЕНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ФУНКЦИЙ

Реформирование системы образования в Украине невозможно без проведения новых научных исследований в области подготовки будущих офицеров-психологов запаса, поскольку специфика их деятельности диктует необходимость насыщения их подготовки психолого-педагогическими технологиями, которые бы позволили овладеть искусством управления личным составом, процессом обучения, воспитания и психологической подготовки.

Необходимо рассматривать личностно-ориентированную военно-специальную подготовку как одно из главных требований, которым следует руководствоваться при создании учебных программ, разработке новых педагогических технологий, направленных на личностный подход, рассмотрения задач и путей совершенствования профессионализации и военно-специальной подготовленности будущих офицеров-психологов запаса. Кроме того, повышение уровня военно-специальной подготовленности будущих офицеров-психологов запаса возможно при условии целенаправленного формирования в них профессионально важных качеств, необходимых знаний, умений и навыков в случае создания адекватной системы подготовки офицеров-психологов запаса, основанной на закономерностях основных компонентах образовательного процесса, функциях и принципах обучения.

Поэтому, автор представляет содержательный компонент военно-специальной подготовки будущих офицеров-психологов запаса как теоретическо-обоснованное направление профессиональной деятельности.

Ключевые слова: военно-специальная подготовка, будущие офицеры-психологи запаса, педагогическая система, студенты.

I. Cherkun National University
"Odessa Maritime Academy"

SUBSTANTIAL COMPONENT OF MILITARY TRAINING OF FUTURE RESERVE OFFICERS AND PSYCHOLOGISTS OF PROFESSIONAL ACTIVITY

Reforming the system of education in Ukraine is impossible without carrying out a new research in the field of training of future officers-psychologists in reserve because the specifics of their activities are necessary to rich them by psycho-pedagogical technologies that would enable to master the art of management personnel, the process of training and mental preparation . Nowadays are required - increase demands on the moral, psychological and professional qualities of the military and their elite part - the officers who carry out the task of training and skills of trainee. The combat readiness and effectiveness of units and military units are depended on training-level of officers their moral and professional qualities.

In addition, increasing military and special readiness of the future officers-psychologists reserve is possible in case of formation of professionally important qualities necessary knowledge and skills in the case of an adequate system of training officers, psychologists stock, based on the laws of the main components of the educational process, functions and principles of teaching.

The author presents substantial component military and special readiness of the future officers-psychologists what a theoretical-ground direction of professional activity is.

Key words: military special training, future reserve officers psychologists, educational system, students.